

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАУКОВІ ПРАЦІ МАУП

Засновано у 2001 р.

Випуск 1(28)

Київ
ДП "Видавничий дім "Персонал"
2011

УДК 330-339; 321.7; 159.9
ББК 65.9(4УКР)29-2я43
М58

Редакційна колегія

Подолька А. М., д-р юрид. наук — головний редактор
Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф. — заступник головного редактора
Ігнатченко А. А., канд. техн. наук — відповідальний редактор

Політичні науки

Антонюк О. В., д-р політ. наук, проф., Бабкіна О. В., д-р політ. наук, проф., Бідзюра І. П., д-р політ. наук, Варзар І. М., д-р політ. наук, проф., Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф., Гончаренко О. М., д-р іст. наук, Піляєв І. С., д-р політ. наук, Хижняк І. А., д-р іст. наук, проф., Шуба О. В., д-р політ. наук, проф.

Економічні науки

Захожай В. Б., д-р екон. наук, проф., Дахно І. І., д-р екон. наук, проф., Дмитренко Г. А., д-р екон. наук, проф., Куроченко О. В., д-р екон. наук, проф., Пила В. І., д-р екон. наук, проф., Радзівський О. І., д-р екон. наук, Федоренко В. Г., д-р екон. наук, проф., Шостак Л. Б., д-р екон. наук, проф., Швець В. Я., д-р екон. наук, проф., Баєва О. В., д-р біол. наук, проф.

Психологічні науки

Балл Г. А., д-р психол. наук, проф., Лігоцький А. О., д-р пед. наук, проф., Ложкін Г. В., д-р психол. наук, проф., Приходько Ю. О., д-р психол. наук, проф., Синьов В. М., д-р пед. наук, проф., Чернуха Н. М., д-р пед. наук, проф., Чуприков А. П., д-р мед. наук, проф.

Юридичні науки

Александров Ю. В., канд. юрид. наук, проф., Ануфрієв М. І., д-р юрид. наук, проф., Бородин І. Л., д-р юрид. наук, проф., Бандурка О. О., д-р юрид. наук, проф., Корнієнко М. І., канд. юрид. наук, проф., Курко М. Н., канд. юрид. наук, доц., Марчук В. М., д-р юрид. наук, проф., Подолька А. М., д-р юрид. наук, Юлдашев О. Х., д-р юрид. наук

Рекомендовано до друку Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом (протокол № 1 від 26 січня 2011 р.)

Міжрегіональна Академія управління персоналом.

М58 Наукові праці МАУП / редкол.: А. М. Подолька (голов. ред.) [та ін.]. — К. : МАУП, 2001. — Вип. 1(28). — К. : ДП “Вид. дім “Персонал”, 2011. — 212 с.: іл. — Бібліогр. в кінці ст.

У збірнику наукових праць публікуються статті науковців, які займаються проблемами розвитку економіки, політології, психології і права.

Для науковців, викладачів, студентів, а також усіх, кого цікавить розвиток науки в Україні.

Збірник “Наукові праці МАУП” зареєстровано Державним комітетом інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України (свідоцтво від 11.04.02 за № 6048, серія КВ) як наукове видання, в якому висвітлюються результати наукових досліджень в галузях економіки, політології, соціології, психології, права, матеріалів наукових конференцій.

Вищою атестаційною комісією України “Наукові праці МАУП” визнано як фахове видання з політичних наук (за постановою Президії ВАК України № 1-05/4 від 26 травня 2010 р.).

ББК 65.9(4УКР)29-2я43+67.9(4УКР)я43

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2011
© ДП «Видавничий дім «Персонал», 2011

Шемчук О. О., Новіков О. С.

Система правового статусу особи:
теоретичні і методологічні проблеми аналізу..... 151

Зелененький М. М., Куртакова А. О.

Соціальне партнерство в зарубіжних країнах..... 156

Морару А. А.

Правове забезпечення реалізації соціокультурної
функції у процесі державного управління
в Україні 165

Тимошин В. В.

Державно-правові проблеми аналізу контрольної
діяльності: напрями контролю і їх правове
забезпечення 170

Дорошев А. О.

Гармонізація інформаційного законодавства
України та ЄС 175

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

Шконда В. В., Кальянов А. В.

Чинники інформаційної культури майбутніх
фахівців 181

Гулько О. Я.

До питання щодо людського фактора
в управлінні персоналом державних установ:
теоретико-концептуальний аспект 188

Зейналзаде Ш.

Факторний аналіз семантики поняття
“сім’я” в іранських та українських
студентів 192

Жеребченко Т. І.

Специфіка трудової діяльності працівників
загальноосвітніх навчальних закладів 197

Агаркова А. О.

Психологічні та педагогічні аспекти
професійно-етичної культури лікаря 201

Клочкова Д. М.

Правова підготовка майбутніх фахівців
в умовах педагогічного процесу 204

Шабанов В. П.

Студентський клуб як форма організації
громадянської соціалізації молоді 208

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ 211

ДО ПИТАННЯ ЩОДО ЛЮДСЬКОГО ФАКТОРА В УПРАВЛІННІ ПЕРСОНАЛОМ ДЕРЖАВНИХ УСТАНОВ: ТЕОРЕТИКО-КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Наукові праці МАУП, 2011, вип. 1(28), с. 188–191

Центральною проблемою в системі державного управління був і залишається саме людський, особистісний фактор. Роль і місце людського фактора в державному управлінні визначаються за допомогою аналізу основних теоретико-методологічних підходів.

Проблема людського фактора в державному управлінні взагалі не нова. До неї у різний спосіб зверталися історики, філософи, фахівці інших галузей знань упродовж століть. Йдеться про праці Аристотеля, Платона, Конфуція, Лао Цзи, Макіавеллі, а пізніше — Р. Декарта, Т. Гоббса, Жан-Жака Руссо, Д. Дідро, Д. Вашингтона, Ф. Ніцше, Г. Тарда, О. Шпенглера та ін.

Серед російських та вітчизняних фахівців у галузі державного управління цією проблематикою переймалися і переймаються такі дослідники, як Б. Гурне, Г. Райт, Г. Атаманчук, Б. Будзан, В. Князєв, Н. Нижник, Г. Опанасюк, В. Луговий, І. Надольний, В. Бакуменко, О. Машков, В. Якуба та ін. Разом з тим, слід дещо детальніше зазначити специфіку наявної літератури з цієї проблематики.

По-перше, нині на етапі формування нових суверенних держав (у пострадянський період) порушені нами проблеми досліджують З. Айвазян, А. Алієв, Л. Байєрс, І. Бланк, Н. Брюховецька, І. Булаєв, В. Весніна, О. Віханський, В. Галенко, А. Градова, В. Гриньова, А. Грязнова, Г. Дмитренко, Т. Заславська, Г. Иванов, Н. Козак, М. Кизим, С. Кузьменко, Є. Коробков, Н. Нижник, Т. Клебанова, Є. Коробкова, Б. Кузіна, Я. Хміль, Г. Щокін та ін.

Більшість уже названих та інших авторів акцентують увагу саме на тому, що в сучасних умовах кардинальних змін набуває державне управління в цілому, у його зміні з адміністративно-розпорядчого до більш демократичного, пов'язаного із самоуправлінням, самоврядуванням народу. Вочевидь, це закономірно, оскільки

саме по суті управління загалом, як складний, соціальний феномен, має свої узагальнюючі витoki, які пов'язані саме з людиною, людським фактором. Так, на думку російського вченого Г. В. Атаманчука, “управління є процесом і продуктом функціонування свідомості і волі людей, найважливішим напрямом дії їхнього розуму” [1, 43]. Зважаючи на зазначене, український соціальний філософ Ю. П. Сурмін пише: “Управління являє собою специфічний вид діяльності наділеного владою керівника. Це цілеспрямований вплив одних людей на інших” [13, 56].

Теорія і практика сучасного управління (менеджменту), як відомо, були спричинені помітними індустріальними революціями і передусім формуванням індустріальної економіки. Значний внесок у це зробили своїми теоретичними розробками Тейлор, А. Файголь, Г. Емерсон, М. Вебер, Дж. Муні, Л. Урвик, М. Фоллет, Ч. Бернард, Г. Саймон та ін. Пізніше до розробок зазначених та інших фахівців приєдналися Р. Мертон, А. Етціоні, Н. Месарович, Д. Мако, І. Такахарі, М. Огаві, П. Друкер та ін.

Зрозуміло, що, розглядаючи особливості людського фактора в управлінні, варто нагадати основні принципи сучасного управління. Вони такі (за Є. М. Бабосовим): принцип органічної взаємозумовленості і цілісності суб'єкта й об'єкта управління; принцип державної законності; принцип забезпечення внутрішньої правової регламентації створення, функціонування і розвитку будь-яких організацій; принцип наймання керівника; принципи єдності спеціалізації й уніфікації процесів управління; принцип багатоваріантності

управлінських рішень; принципи забезпечення стійкості системи щодо зовнішнього середовища; принцип автоматизації управління; принцип єдності керівництва.

Побіжно зазначимо, що стосовно державного управління в Україні маємо також і надто різкі судження, а то й просто заперечення того, що воно існує взагалі. Так, українські вчені-економісти, управлінці В. Г. Федоренко, Ю. П. Сурмін, О. Г. Чувардинський, С. В. Палиця стверджують, що “в Україні немає національної концепції і моделі управління, а наявні підходи до управління, до державного в тому числі, характеризуються невідповідністю вимогам часу, вони досить сильно побиті міллю” [16, 4].

Ряд сучасних учених, зокрема українських, у багатьох проблемах і колізіях негараздів державного управління і навіть розпаді колишнього СРСР також вбачають людський фактор. Так, український політолог А. Д. Пахарев вважає, що причиною, підґрунтям розпаду СРСР були два основних фактори. “По-перше, це післявоєнний розвиток і стан КППС — єдиної і владарюючої політичної організації радянського суспільства, і, по-друге, політичне лідерство в Радянському Союзі у післявоєнний період”. “Фактично, — пише А. Д. Пахарев, — Горбачов привів до краху КППС, політичну організацію, яка дарувала йому владу, а також до розпаду Радянського Союзу” [8, 144, 163].

Безпосередньо практичній підготовці державних службовців присвячені дисертаційні, монографічні праці та окремі публікації О. А. Воронька, С. Дубенко, М. Ф. Івашова, Р. А. Ільсова, Г. І. Лемікова, А. В. Ліпенцова, М. Н. Логунової, О. Мельникова, П. С. Назимка, О. Ю. Оболенського, і. А. Олійника, Л. І. Плаксієв, В. Г. Понеділко, Г. М. Сагач, В. Сороко, В. П. Троня, А. О. Чемериса, О. П. Якубовського та інших вітчизняних авторів.

При цьому варто зазначити, що центральною проблемою в системі державного управління був і залишається саме людський, особистісний фактор. І це закономірно, оскільки й лідерство в державному управлінні — це не лише механізм панування, але саме механізм регулювання відносин між керівником і підлеглим, між людьми взагалі.

Окремо слід виділити праці українських вчених, у яких йдеться про принципові зміни в системі державної служби саме в новітній Україні. Це праці Б. А. Гаєвського, М. Ф. Головатого, В. Г. Кременя, О. В. Петрушина, В. А. Ребкало, Н. Р. Нижник, О. Ю. Оболенського, В. І. Лугового, В. К. Майбороди, В. Г. Яцуби. Щодо безпосе-

редньо нових підходів до управління, наприклад, у соціальній сфері, то вони викладені в працях М. П. Лукашевича, Є. М. Охотного, В. А. Скуратовського, Г. В. Щокіна та ін.

Багато в чому проблема людського фактора в управлінні державою пов’язана із взаєминами між людиною і державою взагалі. Так, ще великий діяч Стародавнього Риму Марк Тулій Цицерон у своїх відомих працях “Про державу”, “Про закони” зазначав, що держава це не що інше, як поєднання багатьох людей, пов’язаних між собою згодою в питаннях права і спільністю інтересів. Звідси Цицерон і започаткував відомий дотепер правовий принцип у взаємодії керуючих і керованих, а відносно державного керівника як особистості на перший план висував такі якості, як розум і справедливість. У свою чергу інший філософ Стародавнього світу Аристотель, звертаючи увагу на те, що державні форми управління є правильними і неправильними, у класифікацію форм держави закладав дві ознаки: 1) наявність осіб, які мають владу; 2) і що саме переслідують державні особи: загальне благо чи особисту вигоду?

Домінуюча роль політичного, державного керівника визначається багатьма дослідниками як дуже важлива і вирішальна. Так, українська дослідниця В. І. Самойленко, думку якої ми сповна поділяємо, пише: “Реальна влада, тобто можливість впливати на поведінку інших, залежить від особистості керівника, а також від ситуації. Влада керівника над підлеглими залежить від його особистих якостей, насамперед від професійної компетенції та вміння знайти ефективні важелі впливу на людей” [11, 155]. До професійної компетенції ми відносимо все, що пов’язано з освітою (особливо фаховою), спеціальною підготовкою, досвідом управлінської діяльності, а з “важелями впливу на людей” насамперед суто людські якості, риси — ті, що притаманні як харизматичні конкретній людині.

З-поміж багатьох проблем управлінської діяльності загалом Ю. П. Сурмін доречно виокремлює “поверховий характер професійного знання управлінця, нерозвиненість професійної моралі, невміння приймати управлінські рішення, низьку адміністративну, корпоративну, організаційну культуру, не володіння сучасним адміністративним менеджментом” [13, 61].

Український дослідник О. І. Пархоменко-Куцевіл у своїй дисертаційній роботі на тему “Механізм формування кадрового потенціалу державної служби в Україні” (2005) негативними наслідками формування кадрового потенціалу

державної служби в Україні вважає: суб'єктивізм; формалізм; корупційність; псевдопотенціал (хибний потенціал працівника).

У багатьох наукових публікаціях щодо державного управління, піднесення ролі особистісного, людського фактора в такому управлінні, зокрема в Україні, слушно робиться наголос саме на врахуванні національних аспектів у процесі управління. "Ми повинні, — пише, наприклад, І. В. Розпутенко, — чітко визначитися щодо пріоритетності реалізації національних, історичних, культурних, демократичних цінностей у державному будівництві, зіставляючи, порівнюючи вже існуючі наслідки інтеграційних процесів в Європі, особливо на тлі демографічної кризи, на тлі прискорених міграційних процесів, на тлі меншовартості християнських цінностей, на тлі фінансової кризи" [10, 132]. Зрозуміло, що в період таких трансформаційних змін, системних криз, людський фактор у державному управлінні відіграватиме вирішальну роль. Це, врешті, підкреслюють багато історичних фактів, що раніше мали місце в інших державах — США, Великобританії, Німеччині та ін.

Якщо вести мову про певні моделі підготовки державних управлінців у світі, то Г. Райт, зокрема, зазначає, що в американській моделі надається перевага технічним та суспільним дисциплінам (60 %), в британській — гуманітарним і соціальним (85 %), в німецькій — праву й економіці [9].

Роль і значення людського фактора в державному управлінні нині ще більше актуалізується, оскільки відповідних змін і трансформацій набувають безпосередньо моделі, форми і методи такої підготовки. Серед певної кількості наукової літератури, що присвячена цій проблематиці, виокремимо, зокрема, монографічну працю Г. Опанасюк [7], у якій авторка звертається до аналізу практики підготовки державних службовців у Центральній і Східній Європі: а) аналізуючи підготовку керівних кадрів як важливу функцію держави; б) визначаючи місце підготовки кадрів державної служби в системі державного управління; в) виявляючи тенденції розвитку підготовки державних службовців у країнах перехідного періоду; г) аналізуючи організаційно-правові та змістовно-процесуальні тенденції на основі співвідношення загального й особливого в підготовці кадрів державного апарату на етапі трансформації суспільства тощо [7, 5]. Вважаємо, що такий

методологічний та практичний підхід до забезпечення підготовки державних службовців є актуальним, запитаним часом.

Література

1. Атаманчук Г. В. Теория государственного управления: Курс лекций. — 2-е изд., доп. — М.: Омега-л, 2004. — 584 с.
2. Будзан Богдан. Менеджмент в Україні: сучасність і перспективи. — К.: Вид-во Соломії Павличко "Основи", 2001. — 349 с.
3. Гримблат С. О., Воронов М. В. Стратегия управления персоналом (взгляд из будущего в будущее). — К.: Ника — Центр, 2004. — 192 с.
4. Государственная политика и управление: Учеб. В 2 ч. Ч. II. Уровни, технологии, зарубежный опыт государственной политики и управления / Под ред. Л. В. Сморгунюва. — М.: Рос. полит. энцикл. (РОССПЭН), 2007. — 495 с.
5. Донцов Д. Дух нашої давнини. — Дрогобич, 1991. — 312 с.
6. Липинський В. Національна аристократія // Консерватизм: Антологія / Упоряд.: О. Проценко, В. Лісовий. — К.: Смолоскип, 1998. — 421 с.
7. Опанасюк Г. Тенденції підготовки державних службовців в країнах Центральної та Східної Європи: Монографія. — К.: Вид-во УАДУ, 2001. — 284 с.
8. Пахарев А. Д. Политическое лидерство и лидеры: Монография. — К.: Знание Украины, 2001. — 270 с.
9. Райт Г. Державне управління / Пер. з англ. В. Івашка, О. Коваленка, С. Соколик. — К.: Основи, 1994. — 204 с.
10. Розпутенко І. В. Українське державне управління: бути чи не бути? // Становлення української державності: [зб. наук. пр.] / МАУП. — К.: ДП "Вид. дім "Персонал", 2008. — 534 с.
11. Самойленко В. І. Роль особистості в управлінні державою // Становлення та розвиток української державності: Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., Київ, МАУП, 27 жовтня 2006 р. — К.: ДП "Вид. дім "Персонал", 2008. — 408 с.
12. Сенченко М. Хто буде при владі: еліта національна чи ксеноеліта // За Українську Україну. — 2006. — № 13. — 4–10 квіт.
13. Сурмін Ю. П. Актуальні проблеми державного управління в Україні: теоретично-методологічний аспект // Становлення і розвиток української державності: [зб. наук. пр.] / МАУП. — К.: ДП "Вид. дім "Персонал", 2008. — 332 с.
14. Сучасні проблеми державного управління: дослідження, технології, методики / Наук. видання; За заг. ред. В. М. Князева. — К.: Вид-во УАДУ. — 1999. — 204 с.
15. Тихонов В. А. Социология управления / 2-е изд., доп. и перераб. — М.: "Канон + РООИ "Реабилитация", 2007. — 472 с.
16. Федоренко В. Г., Сурмин Ю. И., Чувардинский О. Г., Пальца С. В. Управление в Украине: пути совершенствования // Економіка та держава. — 2009. — № 7. — С. 4–8.

Сформульовано методологічний та практичний підхід до забезпечення підготовки державних службовців, що є актуальним та запитаним часом.

Сформулирован методологический и практический подход к обеспечению подготовки государственных служащих, что является актуальным и востребованным временем.

The methodological and practical approach to training civil servants, which is in high demand and topical, are formulated.

Надійшла 22 лютого 2011 р.